

Olsztyn, dnia 13 sierpnia 2026 r.

dr hab. Edyta Sokalska, prof. UWM
Katedra Teorii i Historii Prawa
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

RECENZJA W POSTĘPOWNIU HABILITACYJNYM W SPRAWIE NADANIA
DR. ŁUKASZOWI MIROSZE
STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO NAUK SPOŁECZNYCH W DYSCYPLINIE:
NAUKI PRAWNE

1. Podstawa prawna i uwagi wprowadzające

Stosownie do uchwały Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku z dnia 08.07.2026 r. nr 26/2026, na mocy której powołana została komisja habilitacyjna w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne dr. Łukaszowi Mirosze, przedkładam recenzję osiągnięcia naukowego dra Łukasza Mirochy.

Podstawę prawną niniejszej recenzji stanowi ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1571) (dalej: Ustawa). Dokonując oceny czy osiągnięcie naukowe dra Łukasza Mirochy spełnia kryteria ustawowe, należy przede wszystkim uwzględnić treść art. 219 ust. 1 Ustawy w brzmieniu: „Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcie naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych

materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Zgodnie z art. 221 ust. 8 Ustawy: „Recenzenci, w terminie 8 tygodni od dnia doręczenia im wniosku, oceniają, czy osiągnięcie naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2, i przygotowują recenzje”.

W kontekście cytowanego przepisu zadaniem recenzenta jest więc udzielenie odpowiedzi na pytanie czy oceniane osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej, a w niniejszym przypadku chodzi o dyscyplinę nauk prawnych.

Przenosząc powyższe ustalenia na rolę recenzenta, jaka została mi powierzona w postępowaniu habilitacyjnym dra Łukasza Mirochy, konstatuje, iż we wniosku z dnia 11.05.2026 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne Habilitant wskazał jako osiągnięcie naukowe, które stanowi podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, monografię naukową: *Natura – Użyteczność – Wolność. Wczesny utilitaryzm brytyjski wobec instytucji rodziny i małżeństwa*, Wydawnictwo Arche, Gdańsk 2026, ISBN: 978-83-977946-5-8, ss. 403. Ponadto, co zostało wykazane przez Habilitanta w Autoreferacie, nie będąc jednakże ujętym we wniosku z dnia 11.05.2026 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, jako dodatkowe osiągnięcie w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dr Łukasz Mirocha wskazał monografię *Dlaczego opiekujemy się dziećmi? Filozoficznoprawne uzasadnienia podstaw władzy rodzicielskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, Słupsk 2025, ISBN: 978-83-7467-421-8, ss. 291.

Materiały, które zostały mi przekazane (tzn. egzemplarz monografii *Natura – Użyteczność – Wolność. Wczesny utilitaryzm brytyjski wobec instytucji rodziny i małżeństwa*, trzy inne monografie autorstwa dra Łukasza Mirochy oraz kopie pozostałych publikacji, autoreferat, wykaz osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej – nauki prawne, a także kopie certyfikatów i dokumentów potwierdzających działalność badawczą, organizacyjną i popularyzatorską) w pełni umożliwiają udzielenie odpowiedzi na pytanie, które dotyczy tego czy przedłożona przez dra Łukasza Mirochę monografia *Natura – Użyteczność – Wolność. Wczesny utilitaryzm brytyjski wobec instytucji rodziny i małżeństwa* (Wydawnictwo Arche, Gdańsk 2026, ISBN: 978-83-977946-5-8, ss. 403) stanowi znaczny wkład Autora w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Niniejsza recenzja stanowi odpowiedź na pytanie dotyczące tego czy Habilitant spełnia wymóg ustawy, który stawiany jest osobom, które ubiegają się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

2. Ocena osiągnięcia naukowego, o którym stanowi art. 219 ust. 1 pkt 2

Ustawy

W toczącym się postępowaniu habilitacyjnym dr Łukasz Mirocha jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, przedstawił monografię *Natura – Użyteczność – Wolność. Wczesny utilitaryzm brytyjski wobec instytucji rodziny i małżeństwa* (Wydawnictwo Arche, Gdańsk 2026, ISBN: 978-83-977946-5-8, ss. 403). Na podstawie Komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe Wydawnictwo Arche (w wykazach ministerialnych zarejestrowane jako Wydawnictwo Arche Marek Tokarczyk) znalazło się na poziomie I (80 pkt).

Na etapie wydawniczym monografia Habilitanta była recenzowana przez dr hab. Martynę Łaszewską-Hellriegel, prof. UZ, oraz dra hab. Macieja Chmielińskiego, prof. UŁ. Z treści fragmentów recenzji wydawniczej zamieszczonej na okładce monografii wynika, że dr hab. Martyna Łaszewska-Hellriegel, prof. UZ podkreśla, iż monografia „stanowi dojrzałe i wartościowe opracowanie naukowe, które wnosi oryginalny wkład w badania nad filozofią utilitaryzmu oraz historią doktryn prawnych dotyczących

rodziny”. Dr hab. Maciej Chmieleński, prof. UŁ konstatuje, iż Autor monografii „eksploruje doktryny etyczne jako uprawnione instrumenty badania prawa, w tym przypadku rodzinnego”, dodając, iż „prawne regulacje małżeństwa czy rodziny mają swe materialne źródła w etyce”. Recenzent wydawniczy również akcentuje, iż monografia zawiera „potężny ładunek heurystyczny”.

Przedłożona do recenzji rozprawa habilitacyjna stanowi dzieło, które liczy 403 strony. Monografia została napisana w dobrym stylu, na wysokim poziomie naukowym. Przedmiotowym zagadnieniem są poglądy wczesnych utilitarystów brytyjskich w zakresie moralnych i prawnych podstaw regulacji relacji opartych na więziach bliskości – rodzinnych i małżeńskich. Mianem „wczesnego utilitaryzmu brytyjskiego” Habilitant określił poglądy czterech filozofów związanych z brytyjską tradycją intelektualną: Francisca Hutchesona, Davida Hume’a, Jeremy’ego Benthama oraz Johna Stuarta Milla. Powyższa tematyka wpisuje się przede wszystkim w obszar badawczy z zakresu historii doktryn politycznych i prawnych.

Jako cele naukowe rozprawy Autor wskazał zrekonstruowanie oraz poddanie analizie poglądów wczesnych utilitarystów brytyjskich w odniesieniu do problemu moralnych i prawnych podstaw regulacji relacji opartych na bliskości, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków rodzinnych i małżeńskich. Habilitant starał się odpowiedzieć na pytanie czy wczesna myśl utilitarystyczna, podobnie jak jej współczesne odmiany, napotyka trudności w wyjaśnieniu moralnej wartości relacji rodzinnych. Przedmiotem analizy stała się również identyfikacja źródeł tych trudności oraz odpowiedź na pytanie czy i w jaki sposób wcześniejsi utilitaryści podejmowali próby ich przezwyciężenia.

Podstawowym założeniem Autora było, iż wczesny utilitaryzm, analogicznie jak we współczesnym ujęciu, napotykał istotne trudności w formułowaniu uzasadniania moralnych i prawnych obowiązków w odniesieniu do analizowanej tematyki. Kolejnym założeniem badawczym było przyjęcie, że – odmiennie niż współcześni utilitaryści – ich poprzednicy podejmowali próby uzasadniania instytucji oraz obowiązków (opieka nad dziećmi, instytucja małżeństwa monogamicznego) pozostających w zgodzie z potocznymi intuicjami moralnymi. W pracy poddano analizie czy sformułowane przez nich uzasadnienia mieszczą się w ramach doktryny utilitarystycznej, czy też

analizowani myśliciele odwołują się do racji wykraczających poza utilitaryzm. Zdaniem Habilitanta przyjęcie założenia, że wcześniejsi utilitaryści opierali uzasadnienie regulacji dotyczących relacji rodzinnych na racjach innych niż utilitarystyczne, prowadzi do akceptacji tezy o autonomii prawa rodzinnego. Teza ta zakłada, że szczególny charakter stosunków rodzinnych uzasadnia odrębność regulujących je norm oraz ich względną nienależność od ogólnych zasad właściwych innym gałęziom prawa. Prawdziwość tezy o wyjątkowości regulacji sfery rodzinnej zostałaby potwierdzona, gdyby okazało się, że postulowane przez utilitarystów normy były uzasadniane w sposób odmienny niż przez odwołanie się do zasady użyteczności. Dzięki przeprowadzeniu analizy poglądów wybranych wczesnych utilitarystów brytyjskich w odniesieniu do problemu moralnych i prawnych podstaw regulacji relacji opartych na więziach bliskości, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków rodzinnych małżeńskich, Habilitant dokonał weryfikacji przyjętych wstępnie hipotez oraz udzielił odpowiedzi na pytania badawcze.

W składającej się z uwag wstępnych oraz sześciu rozdziałów pracy części poświęcone rekonstrukcji i analizie poglądów poszczególnych autorów zostały zorganizowane według schematu obejmującego w pierwszej kolejności przedstawienie ich ogólnej perspektywy moralnej i prawnej, a następnie analizę stanowisk dotyczących problematyki małżeństwa i rodziny. W ramach omawiania ogólnej perspektywy moralnej i prawnej uwzględniono także założenia epistemologiczne właściwe analizowanym myślicielom, które determinują w znacznym stopniu treść ich koncepcji normatywnych. Istotne fragmenty monografii zostały poświęcone kwestiom wychowania (gdzie zostały zaprezentowane również poglądy utilitarystów na edukację formalną), etyce seksualnej (rozdział prezentujący poglądy Benthama) oraz polityce demograficznej (rozdział zamykający pracę).

Punktem wyjścia stała się eksploracja poglądów Francisca Hutchesona. Po krótkim rysie biograficznym ojca szkockiego oświecenia Autor dokonał prezentacji poglądów etycznych i prawnych filozofa, analizując kolejno takie kwestie, jak zmysł moralny, użyteczność, prawo, sprawiedliwość, rząd, małżeństwo i rodzina (w tym geneza, cele i uczucia właściwe małżeństwu, prawne aspekty małżeństwa oraz relacje między rodzicami i dziećmi. Habilitant stwierdził, że Hutcheson, między innymi

konstruuując próby arytmetycznego podejścia do moralności, antycypował poglądy późniejszych utylitarystów, takich jak Jeremy Bentham czy John Stuart Mill. Podkreślone zostało, iż Hutcheson postrzegał naturę ludzką dość jednostronnie, traktując zyczliwość jako podstawowy motyw ludzkiego postępowania. W ujęciu Hutchesona małżeństwo stanowi prototyp relacji międzyludzkich. W swoich rozważaniach nie odnosi się do rodziny, lecz komentowaną przez niego instytucją jest małżeństwo. Podział na „naturalną” instytucję rodziny i „sztuczną” instytucję małżeństwa nie odgrywa jednak tak istotnej roli, jak u Hume’a. Habilitant podkreśla, że brak wyraźnego oddzielenia – naturalne/sztuczne – jest widoczny w rozważaniach Hutchesona dotyczących relacji rodzinnych, które oparte są na wyraźnej korespondencji między filozofią moralną a prawoznawstwem. Afekty i uczucia funkcjonują w myśl filozofa w co najmniej dwóch kontekstach: z jednej strony będąc podstawą moralności w tym znaczeniu, że za pośrednictwem zmysłu moralnego informują podmiot moralny o tym, co jest dobre, a co jest złe; z drugiej strony pojawiają się w najbardziej podstawowym, niefilozoficznym znaczeniu, mianowicie jako spójnik relacji międzyludzkich. Naturalność określonych zachowań i uczuć jest podstawą zaleceń o normatywnym charakterze, w związku z czym uczucia małżeńskie czy rodzicielskie nie są jedynie oderwanym od prawa „moralnym ornamentem”, lecz konstruują lub co najmniej uzasadniają treść regulacji prawnych dotyczących komentowanej sfery. Habilitant konstatuje, iż Hutcheson w sferze relacji rodzinnych demonstruje jedność regulacji prawnej i moralnej.

W rozdziale drugim monografii Autor zaprezentował poglądy kolejnego filozofa, mianowicie Davida Hume’a, będącego przedstawicielem szkockiego oświecania „dojrzałego”. Podobnie jak we wcześniejszej części Habilitant w pierwszej kolejności uwzględnił rys biograficzny, następnie przeszedł do analizy filozofii praktycznej Hume’a w zakresie moralności, uczuć, cnót, rozumu, sprawiedliwości, władzy, prawa i rządu, podkreślając w utylitaryzmie Hume’a wagę użyteczności jako podstawy moralności. Dalsza część przedmiotowego rozdziału została poświęcona stanowisku, jakie reprezentował Hume względem rodziny i małżeństwa (rodzina u genezy małżeństwa, małżeństwo jako instytucja sztuczna, cnoty właściwe sferze rodzinnej – miłość i czystość, oraz stosunek wobec „nietradycyjnych” form związków i

statusu kobiet). Habilitant stwierdził o niezwyklej wpływowości i żywotności filozofii Hume'a (w myśli filozofa można między innymi znaleźć podstawy zyskujących obecnie na popularności gwarancji praw zwierząt). Filozof, będąc pionierem naturalizmu, był jednocześnie, w przeciwieństwie do rewolucyjnych oświeceniowców europejskich, konserwatystą. Zdawał się na obserwacje oparte na doświadczeniu, nie zaś na racjonalistycznych konstrukcji proponowanych przez przedstawicieli francuskiego oświecenia. Autor monografii podkreślił, iż dychotomia, którą posługiwał się Hume – „naturalne” versus „sztuczne” - pozwalała mu radzić sobie z odwieczną filozoficzną kontrowersją – uniwersalizm versus realizm. W związku z powyższym, regulacje, które mieszczą się w porządku sztucznym (np. dotyczące kształtu małżeństwa) mają charakter kontekstualny, choć motywy leżące u ich podstaw (spokój społeczny, bezpieczeństwo) są uniwersalne, ahistoryczne czy kulturowe. Habilitant podkreślił, że ocenianie ze współczesnej perspektywy poglądy Hutchesona i Hume'a pod kątem progresywności czy zachowawczości jest trudne. Wspólne dla obu filozofów jest traktowanie komentowanych instytucji jako paradygmatycznych dla relacji międzyludzkich w ogóle. Wspólnie dostrzegając specyfikę człowieka polegającą na konieczności włożenia własnego wysiłku w wychowanie potomstwa, różnią się jednak w poglądach na małżeństwo i rodzinę. Hutcheson traktuje małżeństwo jako instytucję naturalną, a odróżnienie od rodziny nie jest wyraźne, podczas gdy Hume, będąc jednocześnie otwartym na różne rozwiązania dotyczące kształtu małżeństwa, nakreśla wyraźną linię demarkacyjną pomiędzy instytucją naturalną, jaką jest rodzina, a mającym charakter konwencjonalnego wytworu społeczeństwa – małżeństwem.

Konstrukcja rozdziałów trzeciego i czwartego oparta została na zestawieniu oraz porównaniu poglądów dwóch przedstawicieli filozofii. Zawarta jest tu charakterystyka klasycznej myśli utilitarystycznej w wydaniu Jeremy'ego Bentham'a i Johna S. Mill'a. W pierwszym rzędzie komentowane są zasada użyteczności, kwestia psychologii jednostki, polityczny wymiar utilitaryzmu oraz krytyka zastanego prawa, jego systematyka oraz proponowane kierunki kodyfikacji. Czwarty rozdział to analiza poglądów dotyczących rodziny i małżeństwa. Szczególny nacisk położono na problem samodzielności filozofii utilitarystycznej odniesieniu do postulowanych przez jej przedstawicieli rozwiązań normatywnych. Autor monografii jest zdania, że

statusu kobiet). Habilitant stwierdził o niezwyklej wpływowości i żywotności filozofii Hume'a (w myśli filozofa można między innymi znaleźć podstawy zyskujących obecnie na popularności gwarancji praw zwierząt). Filozof, będąc pionierem naturalizmu, był jednocześnie, w przeciwieństwie do rewolucyjnych oświeceniowców europejskich, konserwatystą. Zdawał się na obserwacje oparte na doświadczeniu, nie zaś na racjonalistycznych konstrukcji proponowanych przez przedstawicieli francuskiego oświecenia. Autor monografii podkreślił, iż dychotomia, którą posługiwał się Hume – „naturalne” versus „sztuczne” - pozwalała mu radzić sobie z odwieczną filozoficzną kontrowersją – uniwersalizm versus realizm. W związku z powyższym, regulacje, które mieszczą się w porządku sztucznym (np. dotyczące kształtu małżeństwa) mają charakter kontekstualny, choć motywy leżące u ich podstaw (spokój społeczny, bezpieczeństwo) są uniwersalne, ahistoryczne czy kulturowe. Habilitant podkreślił, że ocenianie ze współczesnej perspektywy poglądy Hutchesona i Hume'a pod kątem progresywności czy zachowawczości jest trudne. Wspólne dla obu filozofów jest traktowanie komentowanych instytucji jako paradygmatycznych dla relacji międzyludzkich w ogóle. Wspólnie dostrzegając specyfikę człowieka polegającą na konieczności włożenia własnego wysiłku w wychowanie potomstwa, różnią się jednak w poglądach na małżeństwo i rodzinę. Hutcheson traktuje małżeństwo jako instytucję naturalną, a odróżnienie od rodziny nie jest wyraźne, podczas gdy Hume, będąc jednocześnie otwartym na różne rozwiązania dotyczące kształtu małżeństwa, nakreśla wyraźną linię demarkacyjną pomiędzy instytucją naturalną, jaką jest rodzina, a mającym charakter konwencjonalnego wytworu społeczeństwa – małżeństwem.

Konstrukcja rozdziałów trzeciego i czwartego oparta została na zestawieniu oraz porównaniu poglądów dwóch przedstawicieli filozofii. Zawarta jest tu charakterystyka klasycznej myśli utilitarystycznej w wydaniu Jeremy'ego Bentham'a i Johna S. Milla. W pierwszym rzędzie komentowane są zasada użyteczności, kwestia psychologii jednostki, polityczny wymiar utilitaryzmu oraz krytyka zastanego prawa, jego systematyka oraz proponowane kierunki kodyfikacji. Czwarty rozdział to analiza poglądów dotyczących rodziny i małżeństwa. Szczególny nacisk położono na problem samodzielności filozofii utilitarystycznej odniesieniu do postulowanych przez jej przedstawicieli rozwiązań normatywnych. Autor monografii jest zdania, że

osiemnastowieczne regulacje w Anglii, które dotyczyły małżeństwa i rodziny, pozostawały nadal w głębokim związku ze średniowiecznymi normami prawa kanonicznego. Odwoływanie się do świeckich racji pozwalało podkopywać sakramentalny charakter małżeństwa, a w konsekwencji otwierało drogę do podważania dogmatu o jego nierozwiązywalności. Z drugiej jednak strony argumentacja czerpana z Biblii nadal pozostawała wpływowa, a przedstawiciele utylitaryzmu, mimo negowania argumentacji teistycznej, nie mogli abstrahować od racji biblijnych, które współtworzyły kontekst kulturowy w czasach im współczesnych. Racje biblijne służyły często liberalizacji zachowawczych regulacji, na przykład znajdując w ewangeliach uzasadnienie możliwości rozwiązania małżeństwa przez rozwód. Mimo wysiłków utylitarystów osiemnasto- i dziewiętnastowieczny system *common law* nadal pozostawał mozaiką reguł o różnym pochodzeniu, często pozostających w sprzeczności. W zakresie płaszczyzny prawnej sfera rodzinna aż do XIX w. nie doczekała się zmian substancjalnych. Bentham w znacznej mierze podzielał zapatrywania poprzedzających go prawnonaturalistów, podczas gdy Mill wnosił nową perspektywę, która zbiegła się ze zmianami na płaszczyźnie prawodawczej.

W rozdziale piątym Autor poświęca uwagę kwestii etyki seksualnej przede wszystkim w ujęciu Benthama, nie uciekając jednak zupełnie od konfrontowania jego poglądów w tym zakresie z innymi utylitarystami. W ostatniej części monografii Habilitant identyfikuje rozważania utylitarystów w kontekście demografii, wykazując, że negowali oni zależność między rozmiarem populacji a dostępnością zasobów, przenosząc punkt ciężkości na moralne doskonalenie społeczeństwa, a nie jedynie zapewnianie jego egzystencji.

Całość pracy wieńczy zakończenie, w którym Autor zdaje relację z realizacji celów badawczych i formułuje ostateczne wnioski. Robi to w sposób rzetelny i komunikatywny. Nadmieniam o interesujących perspektywach dalszej eksploracji naukowej przedstawianej materii, które zarysowały się podczas prowadzonych badań. Uzupełnienie badań nad problematyką podjętą w przedłożonej przez dra Łukasza Mirochę do oceny monografii stanowią powiązane tematycznie artykuły i rozdziały opublikowane w pracach zbiorowych.

Przyjęte przez Autora w założeniach badawczych monografii hipotezy robocze zostały zweryfikowane. Habilitant stoi na stanowisku, że zmagania wczesnego utilitaryzmu brytyjskiego z problemem uzasadniania moralnych i prawnych reguł rządzących życiem rodzinnym zaowocowały powstaniem eklektycznego katalogu argumentów, opartego przede wszystkim na naturze, użyteczności wolności. Analiza poglądów Hutchesona, Hume'a, Benthama i Milla stanowi argument na rzecz tezy, zgodnie z którą zasadę użyteczności można stosować z powodzeniem jedynie tam, gdzie obowiązują już oparte na innych pryncypiach systemy normatywne. Dążenie do uczynienia zasady użyteczności powszechnie obowiązującym fundamentem prawa oraz moralności prowadzi do wniosku o jej niewystarczalności jako samodzielnej podstawy tych porządków.

Autor dostrzega, że pierwsi przedstawiciele brytyjskiego utilitaryzmu dostrzegali wskazaną słabość własnej doktryny i podejmowali różnorodne próby ograniczenia trudności wynikającej z traktowania zasady użyteczności jako jedynej podstawy normatywnej. Jedną ze strategii mających na celu przewyżczenie ograniczeń utilitaryzmu, szczególnie widoczną w koncepcji Benthama, stanowiło wskazanie, że konsekwencje zastosowania zasady użyteczności zasadniczo pokrywają się z regułami wynikającymi z obowiązujących już regulacji normatywnych. Innym sposobem przewyżczania ograniczeń utilitaryzmu w odniesieniu do stosunków rodzinnych, a zarazem rozwiązaniem bardziej wyrazistym, jest bezpośrednie dowołanie się do wartości, które w ramach etyki utilitarystycznej nie powinny odgrywać zasadniczej roli lub którym przypisuje się jedynie wtórne, instrumentalne znaczenie. Systematyczne odwoływanie się przez Benthama do kategorii naturalności określonych regulacji stanowi przykład wykorzystania pojęcia, które - przy konsekwentnym zachowaniu założeń doktryny utilitarystycznej - powinno zostać wyeliminowane z jego argumentacji. Bentham ujmuje rodzinę i małżeństwo jako instytucje o charakterze naturalnym. Przyjęcie takiego stanowiska zbliża jego koncepcję bardziej do Hutchesona aniżeli Hume'a, który wykazywał, że małżeństwo stanowi instytucję sztuczną, będącą rezultatem określonych rozwiązań prawnych, a nie bezpośrednim przejawem naturalnych ludzkich skłonności. Poza ogólnymi odwołaniami do kategorii natury Bentham, podobnie jak wcześniej Hutcheson i Hume oraz później Mill, w odniesieniu

do sfery rodzinnej wskazuje na określone dyspozycje zakorzenione w ludzkiej naturze. Oznacza to, że kształt obowiązków między rodzicami a dziećmi czy między małżonkami znajduje podstawę nie tylko w zasadzie użyteczności (ona dyktuje jedynie konieczność objęcia ich przepisami prawa), lecz wynika z naturalnych ludzkich skłonności.

W świetle ustaleń Habilitanta zdecydowanie większą uwagę do kategorii natury ludzkiej przywiązują Hume oraz młodszy Mill. Przedstawione przez nich analizy emocjonalnego wymiaru relacji między osobami bliskimi cechują się większą siłą argumentacyjną oraz większą głębią niż ujęcia zaproponowane przez Benthamą. W gronie analizowanych autorów to John Stuart Mill reprezentuje najbardziej radykalne stanowisko dotyczące relacji rodzinnych, wyraźnie odchodzące od wcześniejszych sposobów ujmowania tej problematyki, optując za liberalizacją prawa w zakresie możliwości rozwiązalności małżeństwa. W ocenie habilitanta egzegeza poglądów czterech omawianych filozofów pozwala dostrzec ewolucję sposobu uzasadniania podstawowych założeń filozoficznych – od argumentacji odwołującej się do natury, poprzez koncepcje oparte na kryterium użyteczności, aż po ujęcia uznające wolność za nadrzędną zasadę porządku normatywnego.

Jeśli chodzi o warstwę metodologiczną, to Habilitant podczas pisania monografii wykorzystał techniki i narzędzia stanowiące element metodologii nauk prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem tych spośród nich, które są właściwe naukom historycznoprawnym, w szczególności historii doktryn polityczno-prawnych. Zasadnicze znaczenie miała tu analiza dyskursu filozoficznego i prawnego. Uzupełniając wykorzystano metodę dogmatycznoprawną i komparatystyczną.

Należy zaznaczyć, iż przedstawiony projekt badawczy obejmuje oryginalną problematykę, która nie doczekała się do tej pory szerszego opracowania w literaturze przedmiotu. Autor podjął zagadnienia o charakterze nowatorskim, stosunkowo słabo rozpoznane, co nadaje dziełu istotny walor nowości i wartości poznawczej. Pogłębiona analiza licznych tekstów źródłowych była zajęciem pracochłonnym. Należy to zauważyć, że monografia posiada nie tylko walor poznawczy, pozwalający spojrzeć na problematykę kształtowania norm prawa rodzinnego z punktu widzenia utylitarystycznych doktryn etycznych w omawianym okresie, ale też walor praktyczny,

mogący mieć wpływ na charakter dyskusji nad kwestią stanowienia prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz możliwości jego instrumentalizacji w czasach współczesnych.

Obok niewątpliwych walorów poznawczych monografia zawiera także pewne elementy, które mogą skłaniać do uwag krytycznych. Można odnieść wrażenie, iż we wstępie punkt ciężkości został przesunięty z prezentacji własnego projektu badawczego na szczegółowe omówienie artykułu innego autora. W konsekwencji kwestii zasadnicze z punktu widzenia konstrukcji monografii, takie jak osadzenie badań w stanie wiedzy, precyzyjne sformułowanie pytań badawczych oraz charakterystyka przyjętej metodologii, zostały przedstawione w sposób zbyt skrótowy. W mojej ocenie część wstępna monografii wymagałaby bardziej rozbudowanego opracowania. Dotyczy to przede wszystkim szerszego omówienia literatury przedmiotu. Uwzględnienie powyższych elementów zwiększyłoby przejrzystość konstrukcji pracy oraz ułatwiłoby ocenę przyjętej koncepcji badawczej.

Po przeczytaniu pracy pewien niedosyt budzi stosunkowo ograniczone odwołanie się do poglądów innych przedstawicieli nurtu utylitarystycznego oraz do historycznego kontekstu rozwoju czesnego utylitaryzmu. Rozszerzenie perspektywy badawczej umożliwiłoby lepsze osadzenie analizowanych koncepcji w ówczesnych debatach filozoficznych i wyraźniejsze ukazanie ich specyfiki.

Szersze włączenie metody dogmatycznoprawnej w procesie badawczym mogłoby istotnie podnieść wartość poznawczą analiz przeprowadzonych w ramach przedmiotowego opracowania, aczkolwiek Autor stoi na stanowisku, iż charakter pracy, która dotyczy myśli prawnie-etycznej, a nie historycznej czy dogmatycznej analizy obowiązujących w XVIII i XIX w. regulacji prawnych, powoduje, iż bardziej istotne w monografii są uzasadnienia kierunków obowiązujących bądź postulowanych unormowań, a nie ich konkretne sformułowanie, w związku z czym rozważania koncentrują się na instytucji rodziny i małżeństwa, postrzeganiu ich funkcji oraz zmianach zachodzących w tym zakresie.

Obok obszernego zasobu bazy źródłowej wykaz literatury wykorzystanej w monografii wyróżnia się bogactwem opracowań szczegółowych (dotyczących prawa rodzinnego, seksualności, małżeństwa i utylitaryzmu), które umożliwiają wieloaspektową analizę podejmowanej problematyki. W pracy poświęconej

filozoficznym podstawom rodziny i władzy rodzicielskiej literatura w zakresie uznanych opracowań filozofii Francisa Hutchesona, Davida Hume'a, Jeremy'ego Benthama oraz Johna Stuarta Milla mogłaby być bardziej kompletna z uwagi na uzasadnione oczekiwania czytelnika dotyczące uwzględnienia podstawowego dorobku badawczego odnoszącego się do poglądów omawianych filozofów (np. J.E. Crimmins, *Utilitarian Philosophy and Politics: Bentham's Later Years*, Cambridge University Press 2011 – szczególnie przydatne przy analizie relacji między użytecznością, prawem i instytucjami społecznymi; G.J. Postema, *Bentham and the Common Law Tradition*, Oxford University Press 1986 – wartościowa dla analizy stosunku Benthama do prawa zwyczajowego, kodyfikacji i reform prawa; F. Rosen, *Jeremy Bentham and Representative Democracy: A Study of the Constitutional Code*, Oxford University Press 1983 – ważne uzupełnienie wątków związanych z filozofią polityczną Benthama; M.P. Mack, *Jeremy Bentham: An Odyssey of Ideas 1748-1792*, Columbia University Press – Heinemann 1963; N. Capaldi, *John Stuart Mill: A Biography*, Cambridge University Press 2004; R. Reeves, *Jon Stuart Mill: Victorian Firebrand*, Atlantic Books 2007 – ważne dla kontekstu społecznego; C.L. Ten, *Mill o Liberty*, Oxford University Press 1980 – analiza zasady wolności, istotna w kontekście badań dotyczących małżeństwa, rodziny i autonomii jednostki u Milla; J.A. Harris, *Hume: An Intellectual Biography*, Cambridge University Press 2015; A.C. Baier, *A Progress of Sentiments: Reflections on Hume's Treatise*, Harvard University Press 1991; W.R. Scott, *Francis Hutcheson: His Life, Teaching and Position in the History of Philosophy*, Cambridge University Press 1900 – klasyczna biografia i analiza dzieł Hutchesona).

Spostrzeżenia przedstawione powyżej mają jedynie charakter marginalny i nie stanowią o końcowej ocenie pracy.

3. Dorobek naukowy, działalność dydaktyczna i organizacyjna

Poza ocenianą monografią do osiągnięć naukowych Habilitanta należą inne publikacje, które łącznie obejmują 53 prac (z czego 9 ukazało się przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora), w tym po uzyskaniu stopnia naukowego doktora – 44 prace. Wśród nich znajdują się:

- 3 monografie: *Edukacja obywatelska a prawo do nauki. Zbieżności i napięcia*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2020, ss. 259; *Prywatyzacja małżeństwa. Wybrane stanowiska libertariańskie*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2023, ss. 187; *Dlaczego opiekujemy się dziećmi? Filozoficznoprawne uzasadnienia podstaw władzy rodzicielskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, Słupsk 2025, ISBN: 978-83-7467-421-8, ss. 291;
- 7 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym 2 publikacje w jęz. angielskim);
- 31 artykułów naukowych w recenzowanych czasopismach naukowych (w tym 10 w jęz. angielskim), należy tu zaznaczyć, iż część artykułów została opublikowana w wysoko ocenianych polskich czasopismach naukowych oraz periodykach zagranicznych);
- 2 artykuły recenzyjne monografii opublikowane w czasopiśmie „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały”.

Dr Łukasz Mirocha jest autorem opracowania pt. „Tzw. macierzyństwo zastępcze (surrogacy, Leihmutterschaft) w bieżącym orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu”, które zostało sporządzone na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości (umowa nr IWS/F/116/63/2017). W zakresie członkostwa w redakcjach naukowych monografii należy stwierdzić, iż nie zostało ono przez Habilitanta przedstawione.

Monografia - *Dlaczego opiekujemy się dziećmi? Filozoficznoprawne uzasadnienia podstaw władzy rodzicielskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, Słupsk 2025, ISBN: 978-83-7467-421-8, ss. 291 –wymieniona przez Habilitanta w Autoreferacie, nie będąc ujętą we wniosku z dnia 11.05.2026 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, została zaproponowana jako dodatkowe osiągnięcie naukowe. Habilitant stawia w niej tezę, że refleksja nad normatywnymi podstawami opieki rodzicielskiej powinna wykraczać poza dziedzinę prawa pozytywnego. Prawo rodzinne jest obszarem, w którym związki między prawem z moralnością oraz innymi systemami normatywnymi znajdują najbardziej wyraziste odzwierciedlenie. Trudno traktować prawo rodzinne jako dziedzinę regulacji o wyłącznie technicznym charakterze, pozbawioną wymiaru aksjologicznego. W przyjętej

przez Autora perspektywie rozważania przedstawione w pracy nie stanowiły historycznej rekonstrukcji intelektualnych źródeł powstania określonych instytucji prawnych. Ich zasadniczym celem było natomiast ustalenie, jakie argumenty filozoficzne mogą stanowić uzasadnienie dla współczesnego modelu sprawowania opieki rodzicielskiej nad dziećmi, która jako jego podstawowy element współtworzy instytucję władzy rodzicielskiej.

Wskazane przez Habilitanta do oceny publikacje wpisują się przede wszystkim w obszar badawczy z zakresu historii doktryn politycznych i prawnych. Do poruszanych tematów należały przede wszystkim: filozoficznoprawne aspekty wolności religijnej, problem relacji prawa i innych systemów normatywnych z wychowaniem i edukacją, a także filozoficznoprawne aspekty prawa rodzinnego, również w ujęciu historycznym. Część publikacji wiąże się ponadto z nurtem tzw. „jurysprudencji cnót”, łącząc to spojrzenie z dokonaniem nauk o ewolucji. Zainteresowanie dra Łukasza Mirochy skierowane były również na problem tzw. „litygacji strategicznych”, imigracji, multikulturalizmu, relacji między związkami zawodowymi a pracodawcą, wybranych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka czy dywagacji rosyjskiego literaturoznawcy Vladimira Proppa i możliwości ich aplikacji na gruncie prawoznawstwa. W dorobku dra Łukasza Mirochy można znaleźć publikacje o charakterze interdyscyplinarnym. Z przedstawionych przez Habilitanta danych naukometrycznych wynika, iż opublikowane wyniki prowadzonych przez niego badań są wykorzystywane i cytowane przez przedstawicieli polskiego i zagranicznego środowiska naukowego.

Podsumowując tę część osiągnięć naukowych Habilitanta, należy dojść do wniosku, iż dorobek ten ma charakter znaczący i wystarczający zarówno w sensie ilościowym (liczba publikacji), jak i kwalitatywnym (jakość, atrakcyjność poznawcza). Jako że elementem badań jest krytyka naukowa, należy tu również zaznaczyć, iż Habilitant sporządzał recenzje prac naukowych dla periodyków naukowych („Prawo i Więź”, „Studia Iuridica”, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica”, „ADR. Arbitraż i Mediacja”, „Dialogus. Naukowe czasopismo humanistyczno-społeczne”).

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy habilitant powinien wykazywać się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Z przedstawionych informacji wynika, iż dr Łukasz Mirocha, prowadząc jednocześnie własną kancelarię adwokacką w Wałczu, od 1 października 2023 r. do chwili obecnej jest zatrudniony w Katedrze Prawa przy Instytucie Prawa i Administracji w Uniwersytecie Pomorskim w Słupsku na stanowisko adiunkta. W latach 2014-2015 prowadził również zajęcia w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Wałczu na podstawie umowy-zlecenia.

Dr Łukasz Mirocha brał udział z referatem w 15 konferencjach naukowych (w tym 5 międzynarodowych konferencji naukowych, z czego 2 odbyły się za granicą). Brał też udział w organizacji 1 międzynarodowej konferencji naukowej. Ilość wygłoszonych referatów nie stanowi dużej liczby, lecz ten rodzaj aktywności naukowej można uznać za wystarczający.

Habilitant odbył dwa staże naukowe, z czego jeden za granicą:

- 01-31.03.2025 r. - staż naukowy na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego;
- 01-31.10.2025 r. - staż naukowy na Wydziale Prawa Uniwersytetu Masaryka w Brnie.

Jeśli chodzi o uczestnictwo w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowe w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, to dr Łukasz Mirocha przedstawił informację, iż pełnił funkcję wykonawcy w ramach projektu naukowo-badawczego realizowanego przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie nr DSRiN-I-7211-394/18 w obszarze II. *Działanie sprawiedliwości tranzycyjnej, edukacji prawnej i obywatelskiej jako element systemu przeciwdziałania przyczynom przestępczości*. W ramach projektu ukazała się monografia pt. *Edukacja obywatelska a prawo do nauki. Zbieżności i napięcia* (Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2020, ISBN 978-83-66344-47-1, ss. 259). W zakresie pracy zespołów eksperckich lub konkursowych Habilitant wykazał brak tego typu działalności.

Habilitant jest członkiem Sekcji Polskiej IVR – Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej, a także Board of Directors of National Center for Alternative

Dispute Resolution, który działa przy Wydziale Prawa Uniwersytetu Państwowego im. Ivane Javakhishvili w Tbilisi. Pełni funkcję redaktora ds. rozwoju i komunikacji elektronicznej periodyku naukowego afiliowanego przy Uniwersytecie Pomorskim w Słupsku – „Annales Pomorienses. Ius” (eISSN: 2956-3941).

Od września 2024 r. Habilitant pełni funkcję Rzecznika Dyscyplinarnego ds. Nauczycieli Akademickich Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku. W trakcie zatrudnienia w Instytucie Prawa i Administracji Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku organizował konkursy oratorskie oraz konkursy debat oksfordzkich dla studentów. Otrzymał nagrodę II stopnia Rektora Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku w obszarze działalności organizacyjnej za rok akademicki 2024/2025. Jest cenionym nauczycielem akademickim (dyplom za zajęcie drugiego miejsca w konkursie na „Belfra w roku akademickim 2024-2025”, organizowanym przez Samorząd Studentów Instytutu Prawa i Administracji Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku). Od kwietnia 2026 r. pełni funkcję koordynatora ds. praktyk i staży w Instytucie Prawa i Administracji Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku.

Dr Łukasz Mirocha jest aktywny w zakresie współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym. Od października 2024 r. pełni funkcję kierownika Centrum Mediacji i Rozwiązywania Sporów funkcjonującym przy Uniwersytecie Pomorskim w Słupsku. Centrum prowadzi działalność naukową i dydaktyczną, świadczy jednocześnie usługi z zakresu mediacji.

Udział dra Łuksza Mirochy w krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, uczestnictwo w projektach naukowych, odbyte staże naukowe oraz liczne publikacje naukowe zamieszczone w renomowanych czasopismach oraz pracach zbiorowych świadczą o tym, że Habilitant spełnia wymogi aktywności naukowej poza macierzystą uczelnią, a jego działalność zaowocowała rozpoznawalnością w środowisku naukowym i swojej dziedzinie naukowej.

4. Konkluzja

Reasumując dotychczasowe uwagi i spostrzeżenia, uważam, iż zarówno przedłożona monografia – *Natura – Użyteczność – Wolność. Wczesny utilitaryzm brytyjski wobec instytucji rodziny i małżeństwa*, Wydawnictwo Arche, Gdańsk 2026,

Dispute Resolution, który działa przy Wydziale Prawa Uniwersytetu Państwowego im. Ivane Javakhishvili w Tbilisi. Pełni funkcję redaktora ds. rozwoju i komunikacji elektronicznej periodyku naukowego afiliowanego przy Uniwersytecie Pomorskim w Słupsku – „Annales Pomorienses. Ius” (eISSN: 2956-3941).

Od września 2024 r. Habilitant pełni funkcję Rzecznika Dyscyplinarnego ds. Nauczycieli Akademickich Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku. W trakcie zatrudnienia w Instytucie Prawa i Administracji Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku organizował konkursy oratorskie oraz konkursy debat oksfordzkich dla studentów. Otrzymał nagrodę II stopnia Rektora Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku w obszarze działalności organizacyjnej za rok akademicki 2024/2025. Jest cenionym nauczycielem akademickim (dyplom za zajęcie drugiego miejsca w konkursie na „Belfra w roku akademickim 2024-2025”, organizowanym przez Samorząd Studentów Instytutu Prawa i Administracji Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku). Od kwietnia 2026 r. pełni funkcję koordynatora ds. praktyk i staży w Instytucie Prawa i Administracji Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku.

Dr Łukasz Mirocha jest aktywny w zakresie współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym. Od października 2024 r. pełni funkcję kierownika Centrum Mediacji i Rozwiązywania Sporów funkcjonującym przy Uniwersytecie Pomorskim w Słupsku. Centrum prowadzi działalność naukową i dydaktyczną, świadczy jednocześnie usługi z zakresu mediacji.

Udział dra Łuksza Mirochy w krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, uczestnictwo w projektach naukowych, odbyte staże naukowe oraz liczne publikacje naukowe zamieszczone w renomowanych czasopismach oraz pracach zbiorowych świadczą o tym, że Habilitant spełnia wymogi aktywności naukowej poza macierzystą uczelnią, a jego działalność zaowocowała rozpoznawalnością w środowisku naukowym i swojej dziedzinie naukowej.

4. Konkluzja

Reasumując dotychczasowe uwagi i spostrzeżenia, uważam, iż zarówno przedłożona monografia – *Natura – Użyteczność – Wolność. Wczesny utilitaryzm brytyjski wobec instytucji rodziny i małżeństwa*, Wydawnictwo Arche, Gdańsk 2026,

ISBN: 978-83-977946-5-8, ss. 403, jak i pozostałe osiągnięcia naukowe Habilitanta zasługują na pozytywną ocenę. Stanowią one znaczący wkład w rozwój dyscypliny – nauki prawne. Od czasu uzyskania stopnia doktora Pan Łukasz Mirocha wykazał się aktywnością naukową realizowaną podczas pracy na więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury. Odzwierciedleniem tego są liczne publikacje naukowe oraz inne aktywności towarzyszące uprawianiu nauki, w szczególności udział w konferencjach naukowych, w tym zagranicznych, realizowanie projektów badawczych, staże naukowe, działalność popularyzatorska oraz organizacyjna.

Konkludując, pragnę jednoznacznie stwierdzić, iż przedłożone mi do oceny osiągnięcie naukowe Pana dra Łukasza Mirochy, określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, stanowi znaczny wkład Autora w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie - nauki prawne.

Pan dr Łukasz Mirocha spełnił zatem ustawowy wymóg stawiany osobom, które ubiegają się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Z pełnym przekonaniem, w sposób jednoznaczny, wyrażam pozytywną opinię w sprawie nadania Panu dr. Łukaszowi Mirosze stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne.

Adyła Sokołska